

Ist za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.
This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!

PAZITE
na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vsakega naslova, prilepljene spodaj ali na ovitku. Ako je (565) številka..... tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

STEV. (NO.) 564.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 2. JULIJA (JULY 2) 1918.

LETO (VOL.) XIII.

Avstrijska kriza.

Iz Londona poročajo dne 22. junija: Po brzokavkah iz Curiba je kronski svet na Dunaju na svoji ponedeljkovi seji sklepal o nadaljnjih naredbah proti upornim Čehom in Jugoslovanom. Kronski svet se je tudi pečal z akutnim vprašanjem pomankanja živih in s položajem armade na bojiščih.

Odstopivši ministrijski predsednik Seidler je priporočil cesarju barona Banhansa, sedanjega železniškega ministra, za predsednika kabineta, ali Banhans je baje odgovoril, da sprejme le pod pogojem, ako se sklječe državni zbor na zasedanje. Nato je Karl naročil Banhansu, da naj poskuša doseči sporazum z različnimi političnimi strankami v svojih državnozbornih zasedanjih, toda z omejenim zbotovalnim programom.

Banhans ni igral doslej nobene vloge v politiki, pač pa je bil zelo zaposlen z železniško upravo. V celoti je za naprednega človeka — kar se pač v Avstriji smatra za napredno. Železnižarska organizacija je imela z njim večkrat opravil in je z njim še precej dobro izhajala. Ker je pa v politiki takorekoč novinec, je o njegovem programu, če postane res ministrijski predsednik, skoraj nemogoče soditi. Na eni strani bi pač pomankanje njegove politične pretoklosti lahko koristilo, ker bi mu prav to dalo proste roke in ne bi vzbujalo nobenih predsodkov proti njemu. Kljub temu ni verjetno, da se posreči njegova mislija. Razlogi za to niso preveč kritični konflikti. Nad Avstrijo se ma-

šeje stari greh, da ni nikdar posteno hotela rešiti narodnega vprašanja, zdaj ga pa ne more rešiti, ker so se narodi naveličali slepomisenja, pa se ne zadovoljujejo več s kompromisom, temveč gredo za ureditvenjem svojih nacionalnih idealov.

Nekdaj bi bil kompromis mogoč, tako da bi se ohranila skupina, ki ji je sedaj ime Avstro-Ogrska. Podlaga takega kompromisa bi bila na vsak način morala biti resnična, nezakrinkingana narodna avtonomija. Če bi bili narodi na tej podlagi dobili priliko svobodnega razvoja, bi bila ireidenta med njimi zamrla; z zagotovljenim neodvisnim obstankom bi bili našli svoje skupne gospodarske interese; notranja preobrazba bi bila pa tako vplivala na zunanje razmere, da ne bi bilo najhče niti prišlo do sedanjih vojne. Kajti zveza svobodnih narodov se ne bi bila mogla noben drug državi zapisati s kostmi in kožo, kakor se je Avstrija Nemčiji; na drugi strani pa bi morala zaradi raznovrstnosti svojih narodov živeti z vsemi sosedi v prijateljskosti.

Ampak to priliko je Avstrija zamudila, in zdaj se ne vrne nikdar več. S svojim vladnim sistemom je poglata narodna nasprotja na tako stopnjo, da jih ni mogoče rešiti z nobenim kompromisom. Danes ni usoda monarhije prav nič več odvisna od osebe, ki se postavi na čelo vlade; zapečatile so jo razmere, ki jih je vladni sistem sam provociral.

Banhans bi moral biti čarodajnik, da bi mogel izgladiiti žigovni konflikt med nemško buržvazijo in nemščinski narodi. Prva hoče germanistično Avstrijo, v kateri bi za druge narode odpadlo nekoliko drobničin, ampak nobena pravica ne

drugi hočejo popolno nacionalno pravico. Med tema ekstremoma ni mostu in tudi Banhans ne more biti tisti ženiaini inženir, ki bi ga zgradil.

Vzemimo pa v poštev slučaj, da bi Banhans imel dovolj poguma in bi se postavil na stališče pravičnosti — seveda toliko, kolikor bi mu dovolil obstanek monarhije, ker se ne more od nobenega ministrskega predsednika v Avstriji pričakovati iredentizma. Tedaj bi novi načelnik vlade moral postaviti najboljše narodno avtonomijo za cilj in se pripraviti na odločilni boj z nemško buržvazijo. Da bi bil ta boj dovolj težak, bodi le mimogrede omenjeno: volilni red daje Nemcem veliko večje število poslancev, nego bi jim šlo po prebitvu in vsled tega jim ne manjka mnogo do večine; taka znotraj manjšina pa lahko operira v avstrijski zbornici z znanim sredstvom obstrukcije — nekaj podobnega kot v Ameriki "filibuster".

Toda to ni glavna težava. Njen značaj je tehničen in s krepko roko se lahko tehnično premaga. Resni ovira sta pa nadvlada Nemčije na eni strani, pa nesrečni dualistični sistem na drugi.

Nemčija je tako jasno pokazala, da hoče imeti svojo roko nad habsburško monarhijo in Avstrijo je tako opešala, da ne bo noben ministrijski predsednik mogel voditi politike proti volji Berlina. Ta volja je pa absolutno germanistična, kajti le germanizirano Avstrijo bi mogla Nemčija prebiti brez nevarnih železdenih bolečin. Razmerje med Nemčijo in Avstrijo onemogoča narodno federalizacijo Karlove monarhije.

Drugo je dualizem. Dokler obstaja ta, je kraljeva narodna avtonomija tudi v okvirju monarhije

izključena. Avstrijska vlada nima kompetence v ogrski polovici. A Jugoslovani žive v obeh polovicah. Slovaki, namenjeni, da se zedinijo s Čehi, žive večinoma na Ogrskem. Rusini so razcepjeni v Bakovini, Galiciji in na Ogrskem. Za ureditve avtonomije bi najprej moral pasti dualizem, ki ga pa madžarska oligarhija brani z zobmi in nohti.

Faktilno ni v Avstro-Ogrski nobene zakonite instance, ki bi mogla konstitucionalno odstraniti dualizem. Delegatione, edina parlamentu oddaleč podobna vez med obeh polovicama monarhije, so institucija dualizma, ki je njih predpostavka in podlaga, in je torej ne morejo menjati. Ovreci se more dualistični sistem le z revolucijo — od spodaj ali pa od zgoraj.

Zgoraj ni volje za to. Spodaj pa ta hip ni moči dovolj; če bi pa bili, se ne bi revolucija več zadovoljila z odstranitvijo dualizma, ampak bi posegla po višjem cilju: Po razpustu monarhije.

Taka je situacija, v kateri naj bi Banhans napravil "red". Ta naloga presega njegove moči. Če res prevzame ministrijsko predsedništvo, bo v najboljšem slučaju mogel to, kar je nekdanji grof Taaffe označil za jedro vladne naloge v Avstriji: "Fortretten". Vse drugo je preveč za človeško moč. Poizkušaj se pač lahko z ljubeznivostjo, eksperimentiraj se tudi lahko z novimi persekucijami, ampak nobeno vprašanje se ne rešuje s tem.

Usoda Avstrije se ne odločuje v nobenem kabinetu in na nobeni kronski seji več, ampak na bojiščih. Zakrivila je pa to sama. Karkoli jo zadene, bo posledica njene krivde.

Nemčija in mir.

Razni utopisti so imeli zadnji teden zopet nekoliko veselja, četudi je bilo kratkotrajno, kajti je navadno z gradovi v oblakih. Pridigarji, ki neprenehoma priporočajo, naj se konča vojna in sklječe mirovna konferenca, so peli hozana, ko je nemški zunanji tajnik Kuehlmann dejal, da se ne more ta vojna odločiti s sanitno orožjem, ampak da bodo morala diplomatska pogajanja rešiti vprašanje mira.

Kdork je vajen diplomatskega načina izražanja, bo lahko razumel, da je hotel Kuehlmann s svojimi besedami le opisati imenice, ki ga ne sme v nemščini rajstagnu naravnost izreči. Dr. Kuehlmann je izgubil upanje, da bi mogla Nemčija zmagati z orožjem. Kajti dokler ima kakšen nemški državnik količkaj gade, da bi nemška armada mogla ostati zmagovita na bojiščih, ne bo izrekel nobene besedice, ki bi se mogla razlagati v nasprotnem znislu.

Kuehlmann je imel s svojim govorom gotovo dobe namen z nemškega stališča. Ako ni mogoča zmaga na bojiščih, tedaj je za Nemčijo gotovo najboljše, da se konča vojna, dokler je njena pozicija na bojnem polju še ugodnejša od nasprotnikove. Kajti le hitje s kakšnega tujeja sveta, kjer ni še nikoli bilo vojne, bi moglo misliti, da ne vpliva na mirovna pogajanja nič vojaška situacija, ampak da se snidejo za zeleno mizo sam ljudje, ki bi radi ustanovili in zavarovali isto pravico. Koliko vpliva ima na mirovne pogaje vojaški položaj, je najbolj pokazal brest-litovski mir.

Kuehlmannov govor bi se torej lahko smatral za posredno vabilo na naslov nasprotnikov, da naj pridejo na mirovno pogajanje. Če je nemški državni tajnik nameraval kaj takega, se je

moral njegov namen na vsak način ponesrečiti. Vzrokov za to je cela vrsta.

Predvsem je nemogoče pričeti z Nemčijo kakršnokoli pogajanje, dokler ne pove ničesar o svojih vojnih ciljih in mirovni pogojih. Dosej ni ne eden izmed nemških državnikov izrekel ne ene oficijelne besede v tem oziru. Hinavska fraza, da vodi Nemčija obrambno vojno, ne pove absolutno ničesar in s tem, kar je nemška vlada storila z Rusijo, je tudi javno dokazala, da je tista fraza hudodelsko zlagana. Ze oficijelni "rdovratni molk o mirovni pogojih se pa lahko smatra za dokaz, da ima Nemčija namene, ki se ne morejo strinjati z značajem "obrambne" vojne in ki jih kajzerjeva vlada le zato ne sme razodeti, ker bi morala sieer priznati rokovnjaške namene.

Šesti v teh razmerah z nemščinski diplomati za zeleno mizo bi moglo pomeniti le dvoje: Kapitulacijo pred kajzerjem ali po podaljšanju vojne morda še za nekoliko nepotrebnih let.

Kakor so Rusi v Brest Litovsku nenadoma spoznali, da znajo nemški mešetarji z obratno roko iz najlepših načel izvajati tolovske zahteve, tako bi Amerika in zavezniki, če bi bili dovolj lahkoumni, da bi šli brez garancij na konferenco, tam spoznali, da ne misli Nemčija sklenati miru s porajanjem, ampak da ga hoče diktirati po svoje. Za vsako njeno zahtevo pa bi veljal argument, da stoji njene armade na francoskih in belgijskih tleh, da je vsa Srbija in Črna Gora s kaosom Albanije okupirana, da se tudi v Italiji avstrijske čete še vedno za Piavo.

Kapitulacija pred nemškim zahtevami, ki jih lahko služimo po pisavi junkerskih listov, po oficijelnih izjavah nemških državnikov, po govo-

rih nemških generalov in po nemških dejanjih in Reskem, je nemogoča. Kajti to bi pomenilo absolutno znogo kajzerstva z vsemi njenimi posledicami.

Ako bi nemški diplomati na konferenci spoznali, da ne morejo s pogajanjem doseči takega uspeha kakor na Ruskem, ni misliti, da bi udahnali, ampak skušali bi čimbolj zavleči obravnavanje. Konferenca bi jim služila le kot prednirje, ki bi ga militarizem porabil, da se oddalje in okrepča. Kadar bi čutili, da je militaristična mašina zopet dovolj močna in uspešna, bi s hipovskim vzdihom prekbrili pogajanje in skušali za domačo porabo svaliti odgovornost na "trno sovražnikov", vojna bi se pa lahko nadaljevala v prvotno furijo.

Če bi bil Kuehlmann res tak velem, kakor si domišlja, da je, bi bil moral razumeti, da niso nasprotniki tako na glavni padli, kakor bi bilo za kajzerja prav, in da jih same s sladkorjenj posute besede ne morejo izvabiti na brezuspešno pogajanje.

Razni tega bi bil pa tudi že čas, da bi na Nemškem razumeli glavni pogoj, brez katerega je vsnka konferenca nemogoča. Kakšne garancije more Nemčija podajati, da bo to, kar se sklepa pri mirovni obravnavah, tudi držalo? Geslo, da gre boj zoper avtokracijo, ima svoj pomen, ki ga na Nemškem ne bi smeli prezreti, če bi jim res šlo za pošten mir. S kajzerjevo avtokracijo skleniti mir ali pa ga sploh ne skleniti bi bilo vseeno; kajti sedanjí vladni sistem na Nemškem ni se čutil z novo mirovno pogodbo ravno toliko vezanega, kolikor mu je bila pogodba o belgijski nevtiralnosti sveta.

Izprememba nemškega vladnega sistema ni le notranja zadeva Nemčije, ampak je mednarodna afera. Kajti ta vladni sistem ogrožava mir vsega sveta in zato je ves svet interesiran na tem, da se odpravi ta nevarnost.

Toda karkoli je nameraval Kuehlmann, je bilo že zaradi tega zgrešeno, ker se je križalo z mišljenjem kajzerja in tistih, ki stoji za njim. V rajstagnu je zbudil njegov govor veliko senzacijo, ampak skrajajo je razdražil militariste v rajstagnu in izven njega. Takoj je moral nastopiti kancelar Hertling z drugim govorom, ki je faktilno pomenil hudo moralno zaušineo Kuehlmannu, junkersko časopisje ga je jelo na vaditi, kakor da že ne sedi več v uradu.

In tu bo menda kmalu resnično ali pa že je. Brzokavi poročajo, da je vložil svojo demisijo in če sporoči prihodnja vest imenovanje njegovega naslednika, ne bo to nikakršno presenečenje.

Kajzer ne trpi priznanja, da ne more Nemčija zmagati z orožjem. Kajzer bi sieer v duši rad dosegel ko ne vojne s konferenco. Kajti če ni popolnoma zaslepljen, mora spoznati, da gre pelagoma res za njegovo kožo. Ampak vsaka razorava o miru bi morala stati pod vtiskom, da je Nemčija zmagovalka. Zastopniki zaveznikov in Amerike bi morali na konferenci imeti občutek, da jim ponuja kajzer iz same milosti mir, in končna pogodba bi morala biti taka, kakor si jo želi Nemčija. To bi bil mir nemškega imperializma, mir nemškega svetovnega gospodarstva.

Poštenega pogajanja ne mara kajzerstvo in z njegovega stališča je to popolnoma umevno. Zato pa tudi ni čas za govortenje o miru, dokler ne bo Nemčija spoznala, da je konec njenih sanj o svetovni nadvladi.

Konfuznost poročevalstva o Rusiji.

O Rusiji prihajajo zopet kupi vesti; večinoma so senzacionalne in razburiljive. Toda če je čitatelj količkaj pazen, spozna prav lahko, da so večinoma pretirane, tendenciozno poharvane, ali pa naravnost izmišljene. Tako je n. pr. ves pretrežni teden po časopisju strašila vest, da je bivši car Nikolaj umorjen. Potem je bil tudi njegov sin mrtve. Nikolaja so enkrat boljševiki enostavno umorili, potem so ga zopet po kratki sodniški obravnavi ustrelili. Tudi potrdila teh vesti so prihajala in nazadnje je prenašala brzokavna žica celo nekakšno Čičerinovo "oficijelno" priznanje, da je bil nekdanji car res eksekutiran.

Zdaj je Nikolaj Romanov zopet živ in zdrav. Na ta način je že nekolikokrat vstal od mrtvih. In lahko se še ponovi.

Stvar ne bi bila kdove kako neznausko važna, če bi kazala, kako preklehano nezanesljiva so v sedanjih časih poročila in koliko debelih laži se prodaja za resnico. Nikdar ne more biti čitatelj dovolj previden, zlasti kadar gre za vesti iz krajev, s katerimi ni v sedanjih časih mogoče ljubiti zveze in se vesti vsled tega ne morejo kontrolirati.

Poročila o usodi Nikolaja Romanova pa niso bila edini telegrami, ki so prišli tekóm tedna iz različnih krajev o Rusiji. Najbolj senzacionalna

vest se je glasila, da je zmagala protirevolucija, da je veliki knez Mihajlo razglašen za carja, da so boljševiki porušeni in da sta Lenin in Trockij pobegnili.

Samo po sebi se razume, da so te vesti imele najdbebejše glave, ki jih je mogoče napraviti v kakšni tiskarni in objavljene tako, da bi napravile na čitatelje vtisk absolutne svete resnice.

Toda čitatelj, ki bere z možgani v glavi, je moral predvsem dobiti vtisk velike konfuzije. Vesti so se tako mekale in križale, kakor da je 'otel kdo napraviti poizkus, koliko prenese potrpežljivost poprečnega čitatelja. Tako so n. pr. kazaki pod vodstvom generala Kaledina in Kornilova obenem z nemščinski četami okupirali Moskvo, veliki knez Mihajlo je pa sprejel krono.

Odkod sta se vzela Kaledin in Kornilov?

Od obeh je bilo ponovno poročano, da sta mrtva. O njihovi smrti je bilo povedanih toliko podrobnosti, kakor da je bila smrt obeh naprej nepovedana, da so se mogli zbrati poročevalci in opazovati vsi reč kakor kakšen slavnosten akt, ki se naznani dneve in tedne naprej. Naenkrat sta mrliča na četu kazakov in osvajata Moskvo.

Posebno lepo je pa to, da so tudi nemške čete z njima.

Sieer ne bi smatrali za nemogoče, da bi protirevolucionarji sprejeli nemško pomoč, dasi so nam naš Kornilov in Kaledina vedno opisovali kot največja sovražnika Nemcev. V civilnih vojnah je marsikaj mogoče. V Ukrajini in na Finskem smo videli, da so se protirevolucionarni elementi obrnili do Nemčije naravnost za pomoč in ni dvoma, da se dobe tudi na Ruskem elementu, ki bi jim bil kakšen hohenzollerski car ljubši od boljševikov, od socialistov, od revolucije sploh.

Toda vest o nemških četah v Moskvi je bila iz drugega zelo očitnega razloga zlagana. Najbližja točka, kjer je bilo nemško vojaštvo še dan prej je 283 milj oddaljena od Moskve. S tem je menda dovolj povedano.

Ker pa mora brzokavni aparat prenašati vse, kar se na njem dela, je bilo mogoče, da nas je že lan pozneje presenetila druga, še večja senzacija. Prišla so namreč poročila, da se pripravlja Nemčija, kajzerjeva Nemčija, da bo pomagala boljševikom v Rusiji. Tista Nemčija, ki je strežljiva in obošala boljševike, na Finskem in v Ukrajini na tisoče, jim bo sedaj naenkrat pomagala.

Da se ganke pomnože in komplikirajo, je drugo poročilo obenem pravilo, da pripavljaja

Nemčija novo veliko ofenzivo proti Rusiji, češ da Rusi ne izpolnjujejo brestlitovske pogodbe.

Polagoma se vsaka taka razdražljiva vest vsaj deloma ohladi. Tako nam sedaj na primer nezmajnajo, da veliki knez Mihajlo pravzaprav vendar še ni ear, ampak le izdaja manifeste, ki pozivajo rusko ljudstvo, naj se otrese boljševiškega jarma. Nekatera poročila celo pravijo, da ne sprejme krono, ako ne sklene narod tako.

Po našem mnenju stori pač najboljšje, če je sploh ne sprejme, kajti če je o Rusiji kaj gotovega, je to, da si narod ne želi ne cara ne monarhije in če bi se kateremukoli plemenitemu pu-toloven posrečilo, da si posadi za nekaj časa krono na glavo, je ne bo dolgo nosil. Pretendenti so sieer v teh rečeh zelo kratkovidni; kakšen častihlepen general zašepče velikemu ali malemu knezu v ušesa, da čaka vse narod najj, plemeniti gospod pa takoj verjame, da nima ljudstvo res nobene druge želje in misli. Kajti njemu je prijetno, da ga narod "tako ljubi", in kar je človeku prijetno, to navadno rad verjame. Tudi kitajski cesar je verjel licemerskim mandarinom, da ne more narod "živeti brez njega." A ko je izdal svoj prvi cesarski manifest, se je kmeln prepričal, da je bolje, če pusti narod pri miru.

(Konec na 8. strani.)